

AAN DE SLAG MET

Reynaert

LESTIPS VOOR HET BASISONDERWIJS

INHOUD

- 3 KENNISMAKING MET HET VERHAAL
- 4 STORYTELLING
- 15 AAN DE SLAG
- 16 EEN BEESTENBOEL AAN HET HOF VAN KONING NOBEL
- 17 EEN KIST VOL ATTRIBUTEN
- 18 STOF VOOR EEN REYNAERTPROJECTWEEK | **KLEUTERS**
- 20 STOF VOOR EEN REYNAERTPROJECTWEEK | **EERSTE GRAAD LAGER**
- 23 STOF VOOR EEN REYNAERTPROJECTWEEK | **TWEDE GRAAD LAGER**
- 25 STOF VOOR EEN REYNAERTPROJECTWEEK | **DERDE GRAAD LAGER**
- 28 ZIN IN MEER? DUIK IN DE MIDDELEEUWEN
- 31 REYNAERT IN DE SPIEGEL
- 32 COLOFON

KENNISMAKING MET HET VERHAAL

Het Reynaertverhaal is voor veel Vlamingen en Nederlanders geen onbekend gegeven. In het Waasland en het Land van Hulst duikt de vos op vele plaatsen op in het landschap, in de vorm van fraaie beelden, straatnamen en fiets- en wandelroutes. Het Reynaertgenootschap richt zich op de studie van Reynaertteksten, op educatie en onderwijs.

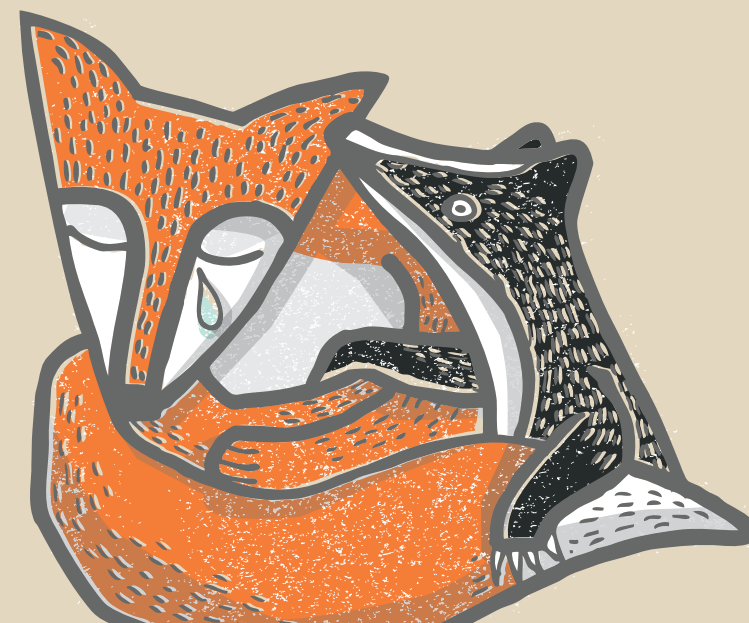
Het middeleeuwse dierenepos, met de sluwe en snode vos in de hoofdrol, is uiterst bruikbaar voor diverse toepassingen in de onderwijspraktijk. Het is een onuitputtelijke en dankbare bron om er in de klas mee aan de slag te gaan.

In 2023 kreeg het Reynaertverhaal een 'venster' in de Canon van Vlaanderen. Neem zeker een kijkje op www.canonvanvlaanderen.be/events/reynaert-de-vos.

Op de website www.reynaertgenootschap.be staan teksten, duiding en toelichting bij 'Van den vos Reynaerde'. Het educatieve gedeelte is gegroepeerd per leeftijdscategorie.

Deze bundel met lestips wil de Reynaertmaterie op een speelse manier ontsluiten. De educatieve en creatieve mogelijkheden van het verhaal zijn onbegrensd. De uitgave is een pluklijst van diverse toepassingen, door begeleiders en lesgevers naar eigen inzicht te gebruiken en te verbinden, bijvoorbeeld tijdens een projectweek rond Reynaert.

Het Reynaertverhaal leent zich ook bijzonder goed om er mee te werken binnen het kader van Cultuur in de Spiegel. Concrete informatie hierover staat op de website www.reynaertgenootschap.be, bij educatie.

STORYTELLING

Lesgevers of begeleiders die zich graag opnieuw verdiepen in het middeleeuwse dierenepos op rijm, kunnen de teksten vinden op www.reynaertgenootschap.be.

De lectuur hiervan is niet meteen geschikt voor kinderen. Om die leemte op te vullen, ontwikkelde het Reynaertgenootschap een vertelplatenset over Reynaert.

De platen zijn gemaakt voor een Japans verteltheatertje of kamishibai. Scholen beschikken vaak zelf over een kamishibai. Alle bibliotheken aangesloten bij het Intergemeentelijk Project Het Land van Reynaert, hebben een set platen ontvangen.

De teksten en de prenten kunnen, naast andere interessante didactische informatie, ook geraadpleegd worden op de website van het Reynaertgenootschap.

Scan de code voor meer info.

Een beknopte versie van de Reynaertkamishibai vind je hierna.

REYNAERTKAMISHIBAI

Dit is het verhaal
van **Reynaert de vos**,
een schurk en schelm
die in de dertiende eeuw
deze streken onveilig maakte.

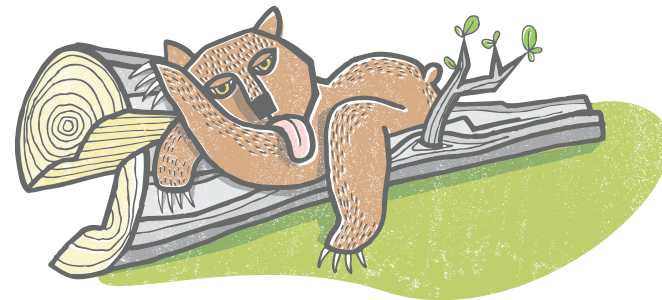
1

Koning Nobel roept zijn hof bijeen

Het is lente en koning Nobel besluit alle dieren bijeen te roepen. Ze komen allemaal, behalve Reynaert de vos. Die heeft te veel streken uitgehaald. Al snel blijkt dat alle dieren klachten hebben over hem. Isegrim de wolf, Courtois de hond, Cuwaert de haas, ... en ga zo maar door. Grimbeert de das verdedigt de vos en vertelt dat hij zijn levenswijze heeft veranderd. Net op dat moment komt er uit de heuvels een droevige stoet aan. Cantecler de haan brengt zijn overleden dochter bij de koning. Die ontsteekt in grote woede. Reynaert heeft een moord gepleegd en hij zal hiervoor moeten boeten. De koning stuurt een boodschapper op weg om Reynaert te halen.

2

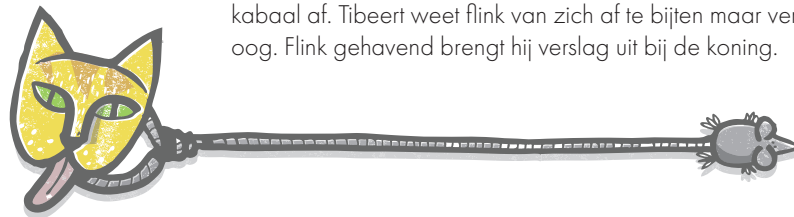
De boodschap van Bruun

Bruun de beer wordt naar Malpertuus gestuurd om de vos uit te nodigen aan het hof te verschijnen. Reynaert kan wel vermoeden waarom hij voor de koning moet verschijnen en hij bedenkt een list. Hij verzint een verhaal over hevige buikkrampen na het eten van veel te veel honing. De gulzige beer laat zich naar een boomstam vol met honing lokken en komt hierin met kop en poten vast te zitten. De dorpelingen, die door Reynaert worden opgetrommeld, slaan Bruun in elkaar. De zwaargewonde beer kan ontsnappen en doet bij de koning zijn verhaal. Die roept meteen een nieuwe boodschapper om Reynaert te halen.

3

De boodschap van Tibeert

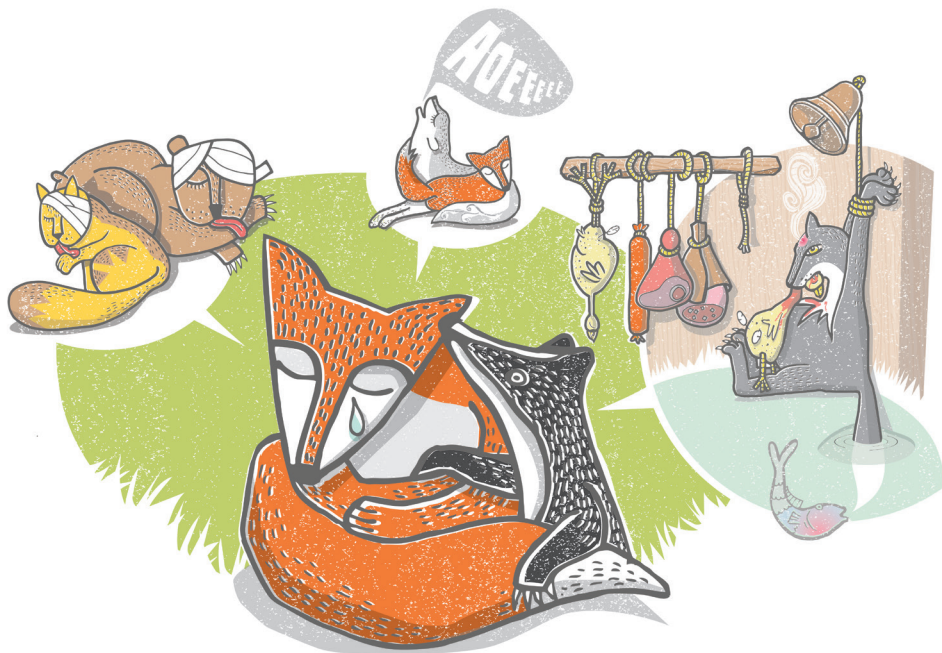
Tibeert de kater vertrekt met een bang hart. Tot zijn grote verbazing wordt hij door Reynaert gastvrij opgewacht. Die nodigt hem uit de nacht in Malpertuus door te brengen. Honingraten lust de kater niet, maar voor vette muizen wil hij wel een omweg doen. Reynaert lokt Tibeert mee naar de schuur van de pastoor, waar diens zoon Martinet eerder een gat in de muur heeft gemaakt om de kippendief te vangen. Daar hangt nu een strik. Nietsvermoedend springt de kater door het gat, recht in de strik. De bewoners komen op het kabaal af. Tibeert weet flink van zich af te bijten maar verliest een oog. Flink gehavend brengt hij verslag uit bij de koning.

4

Reynaerts biecht aan Grimbeert

Reynaert heeft recht op een eerlijk proces en moet dus driemaal ontboden worden. Grimbeert de das biedt aan om zijn oom naar het hof te halen. In Malpertuus vraagt hij Reynaert om hem te vergezellen naar de koning. Enkel dan maakt de vos kans op een eerlijk proces. Reynaert neemt afscheid van vrouw en kinderen en gaat met Grimbeert op pad. Onderweg neemt de das hem de biecht af. De vos belooft beterschap en Grimbeert geeft hem als straf veertig slagen met een twijg. Erg lang houdt de vos zijn goede voornemens niet vol, want onderweg probeert hij nog snel een haantje te pakken bij het klooster van de zwarte nonnen.

5

Reynaerts list

Reynaert komt met een bang hart aan bij het hof. Zelfzeker als hij is, probeert hij onder alle beschuldigingen uit te komen. De dieren komen echter met overweldigende bewijzen en de koning veroordeelt Reynaert tot de strop. Bruun, Isegrim en Tibeert gaan alvast op weg om de galg klaar te maken. Reynaert grijpt hun afwezigheid aan om nog een laatste getuigenis te brengen zodat hij om vergiffenis kan vragen voor hij wordt opgehangen. Hij heeft 's nachts een list bedacht om de koning en de koningin om de tuin te leiden. Reynaert legt uit hoe het komt dat hij zo wreed en moordzuchtig geworden is en hoe hij door toedoen van de wolf op het slechte pad raakte. Hij besluit zijn betoog met de mededeling dat hij in feite niet eens moest gaan roven, want hij had toch goud en zilver in overvloed.

6

De schat van koning Ermenrike

De koning en de koningin hebben wel oren naar zo'n schat en willen weten hoe hij daaraan komt. Reynaert grijpt zijn kans om zijn tegenstanders zwart te maken en vervolgt zijn getuigenis met een knap leugenverhaal. Hij vertelt de koning dat hij een aanslag op de troon verijdeld heeft. De koningin wil meteen weten wie de koning naar het leven stond. Reynaert vertelt dat zijn vader de schat van koning Ermenrike gevonden had en dat hij daarmee een complot had uitgewerkt om samen met Grimbeert, Bruun, Isegrim en Tibeert een leger op de been te brengen om koning Nobel te verslaan. Reynaert volgt zijn vader naar de vindplaats van de schat en steelt het goud. Het plan wordt verijdeld.

7

Kriekeputte

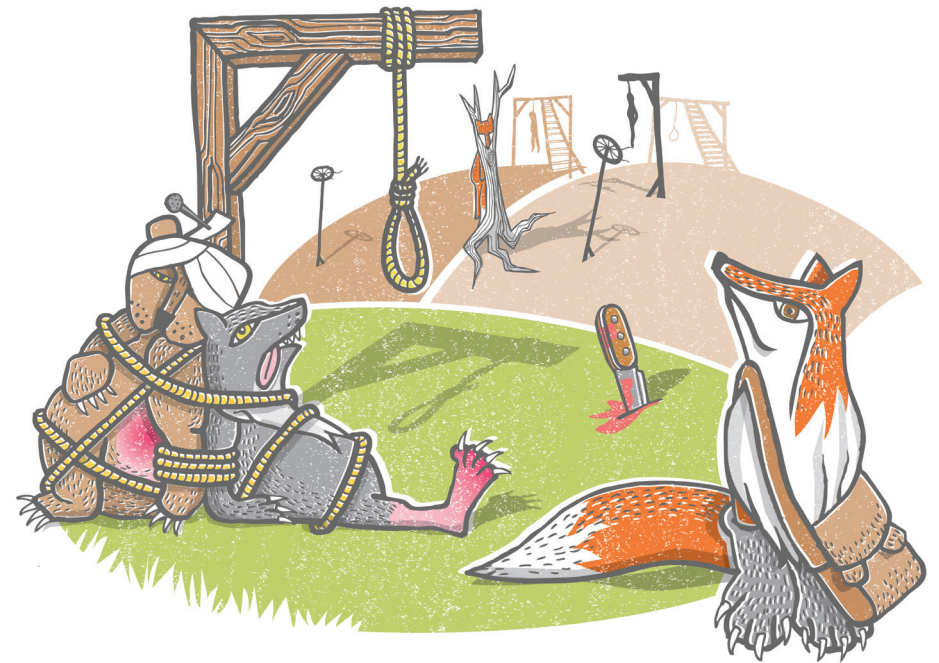
De koning gelooft niets van het hele verhaal, maar hij is bereid om naar zijn vrouw te luisteren, die Reynaert op zijn woord gelooft. De koningin belooft Reynaert gratie, op voorwaarde dat hij het koningspaar naar de schat leidt. De vos vertelt dat de schat begraven ligt bij een bron, Kriekeputte, ten zuidwesten van het Hulsterlobos. Als Cuwaert de haas naar voren wordt geroepen om te bewijzen dat Kriekeputte geen verzinsel is, maar echt bestaat, begint ook de koning in het verhaal te geloven. Hij vraagt Reynaert om met hem mee te gaan om hem de weg te wijzen. Reynaert zegt dat dit niet kan en beweert dat hij in de ban is van de paus. Zo kan hij niet op pad gaan met een koning.

8

Een reispas en twee paar schoenen

Als Isegrim de wolf en Bruun de beer van de raaf Tielcelijn horen dat Reynaert door de koning en de koningin vrijgelaten is, rennen ze naar het hof om hen tot rede te brengen. De koning denkt alleen nog maar aan de schat en aan het complot, en laat hen in de boeien slaan. Reynaert daarentegen wordt vrijgesproken en mag op pelgrimstocht vertrekken. Als gunst vraagt hij een tas en schoenen voor de reis naar Rome en het Heilig Land. De koning geeft opdracht om uit Bruuns rug een stuk pels te snijden, voldoende groot om er een mooie pelgrimstas uit te maken. De voorpoten van Isegrim en de achterpoten van de wolvin Hersinde laat hij villen om er twee paar schoenen van te laten maken.

Cuwaert en Belijn doen Cuwaert uitgeleide naar Malpertuus

De volgende dag vertrekt Reynaert als pelgrim. Belijn de ram en Cuwaert de haas gaan mee om Reynaerts vrouw en kinderen te troosten bij het afscheid. Een bonte stoet van dieren doet hen uitgeleide. Reynaert neemt schijnheilig afscheid en belooft voor alle dieren te bidden op zijn tocht. In Malpertuus vindt het gezelschap vrouwe Hermeline en haar welpen. Die zijn opgelucht als hun vader binnenkomt want ze dachten dat Reynaert was opgehangen.

De moord op Cuwaert

Reynaert vertelt zijn vrouw dat koning Nobel hem zijn zonden heeft vergeven en dat hij op pelgrimstocht vertrekt. Cuwaert kreeg hij als geschenk mee. De haas, die begrijpt dat hij in de val is gelopen, probeert te vluchten. Reynaert snijdt hem de pas af en grijpt hem bij de keel. Belijn de ram, die buiten op wacht staat en Cuwaert heeft horen schreeuwen, wordt steeds zenuwachtiger. De vos vertelt hem dat Hermeline is flauwgevallen en dat Cuwaert nog even blijft om haar te troosten en te ondersteunen. Belijn kan alvast terugkeren naar het hof met een belangrijke boodschap voor de koning.

Een vreemde brief voor koning Nobel

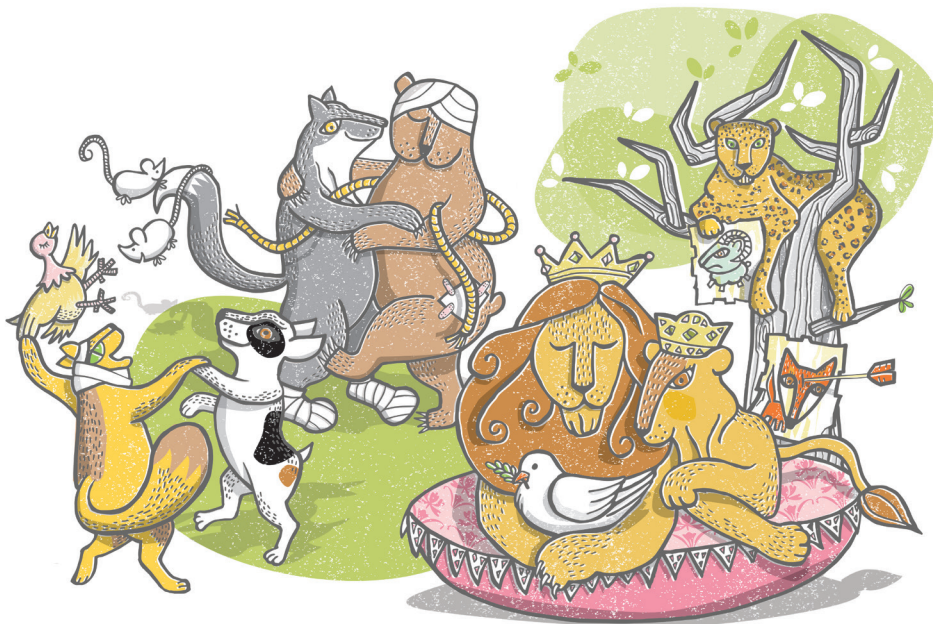
Reynaert spoort de ram aan haast te maken en een dringende brief aan de koning te bezorgen. Hij krijgt hiervoor de pelgrimstas mee. Die mag in geen geval geopend worden. Reynaert maakt Belijn wijs dat hij zeker in de gunst van de koning zal komen als hij vertelt dat hij 'de brief' in de tas persoonlijk heeft opgesteld. Belijn geeft nietsvermoedend de pelgrimstas aan koning Nobel. Botsaert de aap neemt de tas aan en houdt even later de kop van Cuwaert omhoog.

Koning Nobel slaakt een afschuwelijke kreet van woede en schaamte. Hij beseft dat hij zich op een nooit vertoonde manier heeft laten beetnemen door de doortrapte schurk die Reynaert is.

De verzoening van Firapeel de luipaard

Firapeel de luipaard stelt voor aan koning Nobel om Bruun en Isegrim onmiddellijk vrij te laten. Hij loopt naar de plek waar de gevangenen liggen en maakt hun boeien los. Koning Nobel biedt de slachtoffers zijn trouw en vrede aan. Als blijk van verzoening geeft koning Nobel hen de toestemming om jacht te maken op Belijn en heel zijn familie tot in de eeuwigheid. Vanaf die dag is Reynaert de vos samen met alle andere vossen vogelvrij. De jacht op de vos, die al lang naar andere oorden is vertrokken, is open. Alle andere dieren sluiten vrede.

Een verhaal blijft beter hangen als het gebracht wordt in de gepaste omkadering. Met een paar eenvoudige tips maak je er een echte beleving van.

Zorg voor sfeer

- maak het knus met kussens en sfeerlicht
- kies een andere vertelplek, binnen of buiten

Schets vooraf wat je gaat doen

- geef een beknopte inleiding en betrek de leerlingen, maak het interactief

Plaats het verhaal in een kader

- vergelijk de middeleeuwen met onze huidige samenleving; werk rond thema's als communicatie (telefoon/gsm), vervoer (wegen/reizen), media (computer/laptop/televisie) en middelen om te schrijven (veer/pen/klavier/telefoon)
- toon voorbeelden van handschriften, beluister een stukje muziek

Vertel het verhaal

- trek voldoende tijd uit om het verhaal volledig te vertellen (of splits het op)
- gebruik extra leermiddelen over interactief vertellen of voorlezen, zoals www.klascement.net of www.iedereenleest.be/over-lezen/nieuws/leerkrachten-aan-de-slag-traject-rond-interactief-voorlezen
- tips over vertellen met een kamishibai, vind je via www.abc-web.be/abc-kamishibai

Klassikale of individuele verwerking

- plan de nodige tijd in om de vertelling in een volgend lesuur te verwerken
- werk klassikaal, in werkgroepen of individueel

Zorg voor verankering

- leg linken met organisaties of verenigingen waarmee je kan samenwerken zoals een heemkring of een kunst- of kalligrafievereniging
- hou lokale en bovenlokale initiatieven zoals de Poëzieweek en Erfgoeddag (Klasbakken) in de gaten
- ontdek de panelen van Henri Verbuecken en het wandtapijt van Hilde Metz in de Bib van Sint-Niklaas of zoek voorbeelden op het internet of via Pinterest
- organiseer een uitstap naar een Reynaertbank, -kunstwerk, -mural, ... of nodig een kunstenaar uit in de klas

Kennismaking met de dieren

In het Reynaertverhaal komen alle dieren samen aan het hof van Koning Nobel voor een grote bijeenkomst of vergadering waar ook recht wordt gesproken; de hofdag. Elk dier heeft wel een klacht over Reynaert de vos.

Geef een luisteropdracht over de namen van de dieren. Laat de kinderen in groepjes luisteren, telkens met aandacht voor een verschillende figuur.

Wie kan de dieren met de juiste namen verbinden?

Koning Nobel – Koningin Gente – Isegrim – Hersinde – Reynaert – Hermeline – Bruun – Tibeert – Grimbeert – Courtois – Canteclae – Coppe – Sproete – Pinte – Cuwaert – Belijn – Tielcelijn – Botsaert – Firapeel

Leeuw – leeuwin – wolf – wolvin – vos (rekel) – vossenvrouw (moer) – beer – kater – das – hond – haan – kippen – haas – ram – raaf – aap – luipaard

Welke eigenschappen of karaktertrekken passen het best bij welke dieren in het verhaal?

Combineer eventueel met de axenroos (nl.wikipedia.org/wiki/Axenroos) en raadpleeg www.klascement.net

sluw – slim – vals – snood – nobel – vriendelijk – grimmig – lui – hongerig – gretig – gulzig – snel – pienter – vals – hoofs – nuffig – naïef – hovaardig – achterdochtig – trots – verzoenend – eerlijk – voorzichtig – bang – brutaal

Klachten over de vos

Welke klachten hebben de dieren over de vos?

Vertel ze na; welke klachten vind je erger dan andere? Waarom vind je dat?

Verdieping

Denk na over de streken die Reynaert heeft gedaan. Welke streken zou hij nog kunnen uithalen? Ken je nog andere eigenschappen of karaktertrekken? Kan je deze eigenschappen ook toepassen op mensen? Welke karaktertrekken passen bij jou? Vinden andere kinderen dat ook?

Een verhaal voorlezen of vertellen kan perfect aan de hand van prenten. Sommige vertellers hebben een heel assortiment aan attributen om het verhaal levendiger te maken. Afhankelijk van de doelgroep is het vaak ook interessant enkele voorwerpen bij de hand te hebben om een aantal elementen in het verhaal te staven.

Ook in de naverwerking kunnen voorwerpen ondersteunend werken, om bijvoorbeeld het verhaal na te vertellen of om er een korte voorstelling rond te bouwen. Voor elke begeleider of verteller werkt dit anders. Een koppeling naar de eigen realiteit of datgene waarin de begeleider of leerkracht zelf sterk is, werkt altijd het best.

Geef een luisteroefening over de attributen. Stel groepjes samen rond elk dier. Leg linken met de leefwereld van de kinderen.

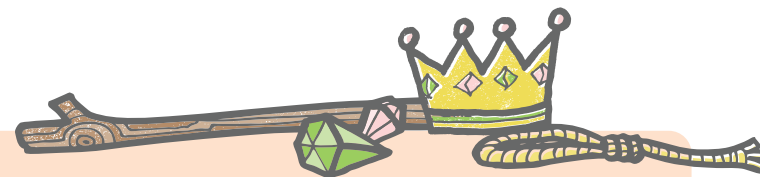
Een gulle greep uit de kist met attributen van het Reynaertverhaal:

worst – ganzenveer – oorkonde – honing – muizen – holle boom – bos – hof – burcht – strop – galg – verband – schoenen – staf – tas – schat – schatkist – troon – kroon – grafzerk – zweep – twijg – goud – juwelen – draagbaar – perkament

Welk attribuut hoort bij welk dier? Waarvoor dient het?

Wie vindt nog andere attributen?

Reynaert vertrekt op een lange reis. Wat neemt hij mee? Wat zou jij meenemen? Begrijpt iedereen alle woorden? Indien niet, zoek ze op en maak een verklarende woordenlijst of probeer de woorden te tekenen of uit te beelden.

Verdieping

Waarop en waarmee schreven middeleeuwers en waarmee schrijven we nu? Wie kon er al schrijven? Heeft iemand al eens met een ganzenveer of met een bamboe- of rietpen geschreven?

Welke gelijkenissen en verschillen zien we in andere culturen?

Zoek samen voorbeelden van talen met andere lettertekens. Kun je iemand noemen die een ander schrift kent (bv. Arabisch, Cyrillisch, Chinees, ...) en dit kan lezen en schrijven?

Kennismaking met dierenverhalen

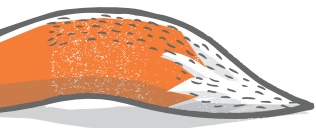
- breng verhalen over vossen, hazen, leeuwen en schapen; ga op zoek bij de 'Fabels' van La Fontaine of kies uit de dierenverhalen van Toon Tellegen, ook de 'Fabeltjeskrant' is een goede insteek
- toon prenten of foto's van de dieren zodat de kinderen een goed beeld krijgen
- laat dierengeluiden horen en toon filmpjes (bv. uit Onze Natuur)

Beleving

- werk met herhaling, ritme, rijm en grote gebaren
- haal inspiratie bij bestaande liedjes, bv. 'De wielen van de bus' en pas de tekst aan. Dat zou zo kunnen gaan:

'De poten van de vos
die gaan zo snel...
als de vos gaat lopen'

'De klauwen van de leeuw
die zijn zo scherp...
als de leeuw gaat jagen'

- maak dierengeluiden en gebaren
- speel een rollenspel: wie is het schaap, de beer, de wolf, de leeuw, ...

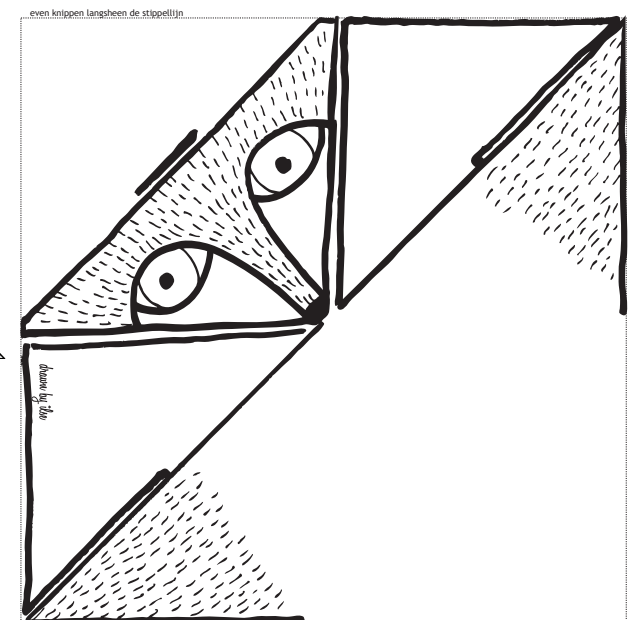
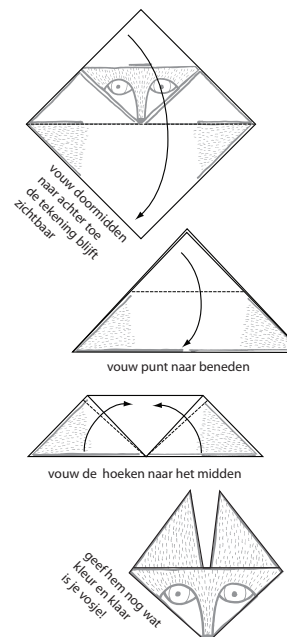
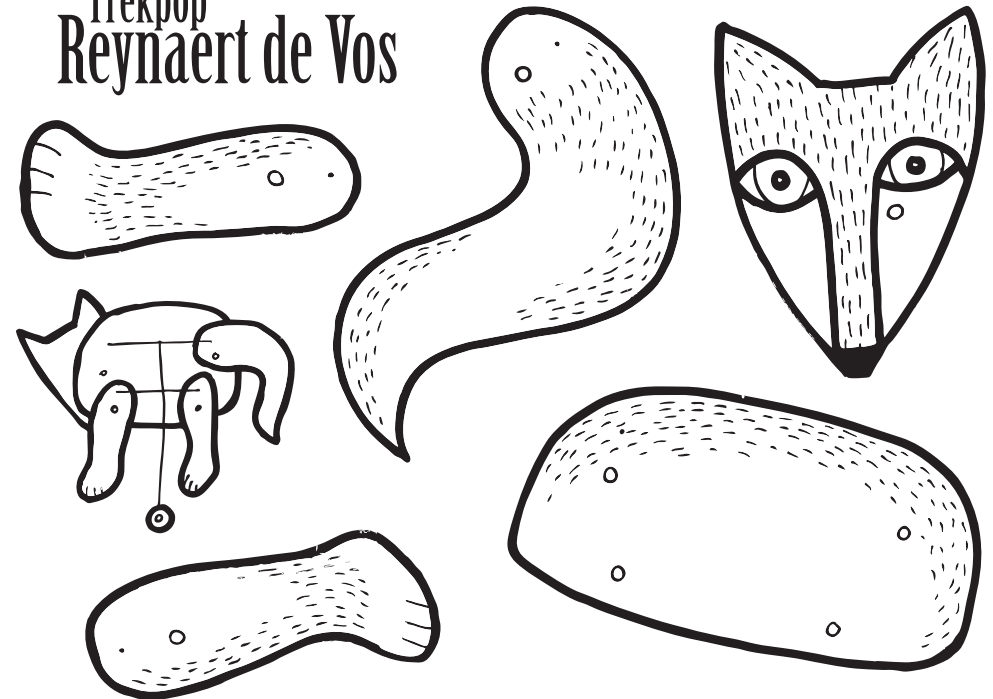
Naar buiten

- speel een variant op 'staartje trek': iedere speler krijgt een staartje, bij het startsein proberen de kinderen elkaars staart af te nemen, wie zijn staart het langst kan houden, wint het spel
- speel een variant op 'zakdoekje leggen': de zakdoek wordt vervangen door de reistas van de vos
- ga in de schoenen van iemand anders staan: voorzie enkele paren grotere schoenen, laat de kinderen daarmee rondstappen, wat voor gevoel geeft dat?

Creatieve verwerking, naar keuze en volgens het niveau van de kleuters

- maak met de kinderen dierenmaskers, speel eventueel een rollenspel
- vouw het origami vossenkopje volgens het voorbeeld en maak er een stokvospopje van door er een stokje aan vast te kleven
- knutsel een trekpopvosje volgens het voorbeeld (voorzie splitpennen en koord)

Trekpop Reynaert de Vos

Kennismaking met Reynaert de vos

- vertel het Reynaertverhaal in 30 minuten, of spreid het over meer tijd en verdeel het in hoofdstukjes (gebruik hiervoor de kamishibai)
- toon prenten of foto's van de dieren zodat de kinderen een goed beeld krijgen
- laat eventueel dierengeluiden horen en toon filmpjes
- geef uitleg bij de gebruikte begrippen en moeilijke woorden (bv. hofdag, pelgrimstocht, perkament, oorkonde, ...) en vergelijk zo mogelijk met hedendaagse zaken

Taalvererving: Reynaertpoëzie

- maak een woordenwolk op het bord (koning / vos / wolf / bos / dieren / ...)
- laat bij de woorden adjectieven (eigenschappen) verzinnen en rijmwoorden (nobeles / ros / grote / donkere / pratende / ...)
(honing / los / golf / mos / vieren / ...)
- maak een klassikaal gedicht door de genoteerde woorden te combineren in korte zinnen
- rijmen mag, maar moet niet

Woordenwolk: 108 namen voor vos in diverse talen

Voorbeeld van een klassikaal gedicht.

1ste leerjaar A
Klasgedicht (24 leerlingen)
Lindenlaanschool
i.k.v. Gedichtendag 2014

REINAART DE VOS

reinaart de vos is ros
hij woont gezellig in zijn burcht in het bos
nobeles, de koning van de dieren,
had iets te vieren

maar er waren zoveel klachten
en er was maar één verdachte

reinaart moest worden gevangen
en aan de galg gehangen

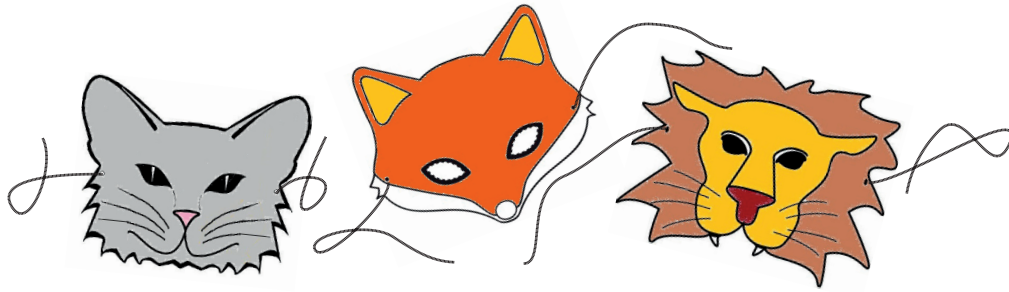
de koning stuurt drie boodschappers
de beer, de kater en de das zijn flinke stappers

na veel problemen en veel kabaal
liegt de vos nog één maal

en zo komen we aan het eind van dit verhaal

Tips voor andere creatieve verwerking, naar keuze en volgens het niveau van de kinderen (sprokkel gerust ook tips bij de tweede en derde graad)

- geef foto's van de natuurlijke dieren en toon de sporen die deze dieren maken
- laat de sporen namaken uit vilt of laat ze stempelen met aardappels, een kurk of met de vingers
- maak met de kinderen dierenmaskers, speel eventueel een rollenspel

- maak van een schoenendoos een schatkist of een kijkdoos
- zoek naar de vos in het sprookje of in andere dierenverhalen en probeer de moraal van het verhaal eruit te halen (hebzucht, trots, leugenachtigheid, ...)
- maak tekeningen of collages op basis van het verhaal (kan ook klassikaal)
- interactieve opdracht: verdeel verschillende kaarten die door de kinderen vervolledigd worden met de juiste tekeningen en/of plaatsnamen (galg, tribunaal, vossenhol, boerderij of schuur, boom met honing, ...) en laat hen daarna hun oplossingen uitwisselen

BEER

DAS

HOND

WOLF

VOS

KIP

SCHAAP

KAT

LEEUEW

STOF VOOR EEN REYNAERTPROJECTWEEK | TWEEDE GRAAD LAGER

Kennismaking met Reynaert de vos

- vertel het Reynaertverhaal in 30 minuten, of spreid het over meer tijd en verdeel het in hoofdstukjes (gebruik hiervoor de kamishibai)
- toon prenten of foto's van de dieren zodat de kinderen een goed beeld krijgen
- laat eventueel dierengeluiden horen en toon filmpjes
- geef uitleg bij de gebruikte begrippen en moeilijke woorden (bv. hofdag, pelgrimstocht, perkament, oorkonde, ...) en vergelijk met hedendaagse zaken

Taalvererving: Reynaertpoëzie

- maak een woordenwolk op het bord na de vertelling (koning / vos / wolf / bos / dieren / ...)
- laat bij de woorden adjectieven (eigenschappen) verzinnen en rijmwoorden (nobele / ros / grote / donkere / pratende / ...)
- maak 'elfjes' met de Reynaertfiguren als hoofdpersonages

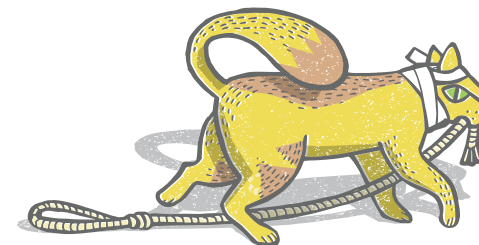
Een elfje

*Een elfje is een gedicht van elf woorden.
Het aantal woorden per regel staat vast
en ziet er zo uit: 1-2-3-4-1 woorden.
Schematisch ziet dat er zo uit:*

- 1 Reynaert
- 2 rosse vos
- 3 in het bos
- 4 staat jouw versterkte burcht
- 1 MALPERTUUS

*Het gedicht kan worden opgebouwd rond
een bepaalde figuur uit het Reynaertverhaal.
Gebruik als slot 1 woord
dat alles samenvat of uitlicht.
Rijmen mag, maar moet niet.*

- Tibeert
- de kater
- hij is harig
- ziet in het donker
- LICHT
- Nobel
- de koning
- van alle dieren
- gaf een groot feest
- HOFDAG

- ga eventueel een stapje verder en maak groepsgedichten (per drie of vier kinderen wordt een personage aangeduid), we kiezen als versvorm het naamdicht of acrostichon

Naamdicht

In een naamdicht of acrostichon vormen de eerste letters van de regels samen een woord. Meestal een naam. 'Willem' die Reynaert schreef verwerkte zijn naam achteraan in de tekst. Misschien kun jij wel een leuk gedicht maken met je eigen naam?

- R *Reinaert, de felle vos*
- E *Ergens diep in het bos*
- I *Immer op reis*
- N *Nu eens ros, dan eens grijs*
- A *Altijd eigenwijs*
- E *En altijd onderweg*
- R *Reinaert, snelt langs bos en heg*
- T *Tijdloos langs kromme paden*

Tips voor andere creatieve verwerking, naar keuze en volgens het niveau van de kinderen (sprokkel gerust ook tips bij de eerste en derde graad)

- maak een oorkonde
- werk een schatkaart uit, gebaseerd op een oude kaart van Vlaanderen (waar is het hof van koning Nobel, waar ligt Malpertuus, waar ligt Kriekeputte?)
- zoek naar de vos in het sprookje of in andere dierenverhalen en probeer de moraal van het verhaal eruit te halen (hebzucht, trots, leugenachtigheid, ...)
- maak tekeningen of collages op basis van het verhaal (kan ook klassikaal)
- interactieve opdracht: verdeel verschillende kaarten die door de kinderen vervolledigd worden met de juiste tekeningen en / of plaatsnamen (galg, tribunaal, vossenhol, boerderij of schuur, boom met honing, ...) en laat hen daarna hun oplossingen uitwisselen
- maak 3D-kaarten (gebruik kopieën van tekeningen uit het verhaal, kleur ze in, knip ze uit en stel de kaarten samen)
- bereken tijd en afstand: hoe snel loopt de natuurlijke vos (vergelijk met andere dieren, mensen, ...) / hoe lang doet de beer, de kater, de das erover om naar het vossenhol te gaan ... / denk na over alternatieve vervoermiddelen ...

STOF VOOR EEN REYNAERTPROJECTWEEK | DERDE GRAAD LAGER

Kennismaking met Reynaert de vos

- vertel het Reynaertverhaal in het kort, lees het verhaal daarna gezamenlijk (de ingekorte tekst van de kamishibai is een mogelijkheid)
- geef uitleg bij de karakters in het verhaal, eventueel aan de hand van verschillende illustraties (zoeken op 'Reynaert of Reinaert' geeft veel resultaten)
- bespreek de gebruikte begrippen en moeilijke woorden (bv. hofdag, pelgrimstocht, perkament, oorkonde, ...)
- zorg voor toelichting bij het dierenverhaal: maak hiervoor gebruik van de website van het Reynaertgenootschap op www.reynaertgenootschap.be (context middeleeuwen, manuscripten, handschriften, Vlaamse landschap, vertelling Marcel Ryssen, ...)

Vorbereidende vragen:

- Waar en wanneer speelt het verhaal zich af?
- Hoe zag het Wase landschap er toen uit?
- Hoe leefden de mensen en wat was hun relatie tot de dieren?
- Welke muziek was er toen al gekend? (ga samen op zoek naar fragmenten via het internet)
- Waren er al scholen? Wie ging toen naar school?
- Kon iedereen lezen en schrijven?
- Was er elektriciteit en stromend water?

Taalvererving: Reynaertrap

- beluister stukjes uit het Reynaertverhaal (in fragmenten beschikbaar op www.reynaertgenootschap.be)
- ga op zoek naar de Reinaertrap van Charlie May (in vele bibliotheken te vinden)
- zoek een paar hedendaagse Nederlandstalige raps die de kinderen kennen
- vind inspiratie voor het maken van een eigen rap a.d.h.v. het boek 'Roodkapje was een toffe meid' van Marjet Huiberts en het lied 'What does the fox say' van Ylvis
- neem eenvoudige tekstfragmenten uit het Reynaertverhaal, deel de klas in groepjes en ga aan de slag om een eigen rap uit te werken
- zoek op het internet een aangepaste beat voor de rap, om het juiste ritme te krijgen

Collagetechniek: maak een fabeldier

Het verhaal van Reynaert de vos is voor een stuk gebaseerd op oudere fabels. Fabels zijn verzonden verhalen waarin altijd een boodschap (een moraal of zedenles) werd meegegeven. In veel fabels komen sprekende dieren voor. Soms komen er ook 'fabeldieren' of verzonden dieren in voor, zoals we die soms nu ook kennen uit Harry Potter of andere verhalen. Denk maar aan draken en griffioen.

Neem een kijkje op www.boekenzoeker.be/het-dierelirium-van-professor-revillod.

De collectie houtblokken van Museum Plantin-Moretus is volledig gedigitaliseerd en een geweldige inspiratiebron om zelf aan de slag te gaan.

Alle info: www.museumplantinmoretus.be/pagina/indrukwekkende-houtblokken.

- grasduin tussen de illustraties van de dieren en maak een selectie
- zorg voor voldoende prints zodat de kinderen kunnen selecteren en stukjes van meerdere dieren kunnen gebruiken
- neem een stevig wit of gekleurd blad als achtergrond (A4 of A3 naar keuze) om de stukjes op te kleven
- laat de kinderen een achtergrond tekenen bij de fabeldieren: werk uit met waskrijt, potlood of stift
- zoek een gepaste naam bij de nieuwe prent, noteer de datum en de kunstenaar erbij

Uitwerken van een oorkonde

Aan het begin van het Reynaertverhaal komen alle dieren samen voor een hofdag. De koning heeft hen allemaal uitgenodigd. Later in het verhaal verkondigt de haan dat Reynaert de vos een officieel document toonde waarop stond dat de koning de vrede had afgekondigd tussen alle dieren.

Hoe zou zo'n uitnodiging, brief of document eruit gezien hebben? Ga op zoek naar oude brieven, plechtige documenten of oorkondes en pas ze aan naar jouw voorkeur. Schrijf zelf een belangrijke boodschap: wat zou jij willen dat aan iedereen verkondigd werd? Of waarvoor zou jij iedereen willen uitnodigen? Denk na over stempels of handtekeningen die je hiervoor zou kunnen gebruiken.

Je vindt prachtige voorbeelden via:

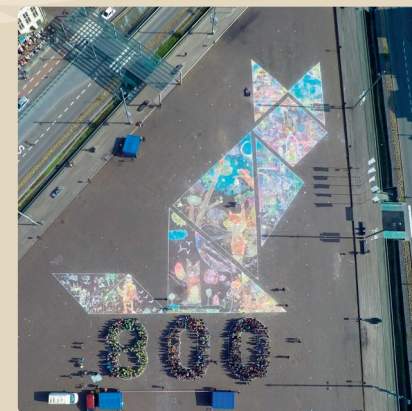
www.rijksmuseum.nl, www.delpher.nl
of digitalcollections.nypl.org.

Tips voor andere creatieve verwerking, naar keuze en volgens het niveau van de kinderen (sprokkel gerust ook tips bij de eerste en tweede graad)

- breng het verhaal maar laat de kinderen zelf het einde verzinnen (de vos gaat wel of niet naar Rome, of ergens anders heen?...)
- maak klassikaal of individueel een stripverhaal of een animatiefilmpje
- schrijf samen een gedicht of een rap of een verhaaltje op rijm over de vos
- werk met spreekwoorden (knip ze in stukken en laat ze door de kinderen opnieuw samenstellen / wat is de betekenis ervan)
- maak tekeningen of collages op basis van het verhaal (kan ook in groepjes)
- interactieve opdracht: verdeel verschillende kaarten die door de kinderen vervolledigd worden met de juiste tekeningen en / of plaatsnamen (galg, tribunaal, vossenhol, boerderij of schuur, boom met honing, ...) en laat hen daarna hun oplossingen uitwisselen
- werk in groepjes een maquette uit van het dierentribunaal of andere fragmenten (bv. in klei of uit marsepein)
- maak een gigantische tangramkrijt vos op de speelplaats van de school en vul hem in met tekeningen van verschillende fragmenten uit het verhaal

27 maart 2017

*Krijtvossen op de Grote Markt van Sint-Niklaas.
School-, net- en klasoverschrijdend traject
met 526 kinderen uit het basisonderwijs,
leerlingen van Forum Da Vinci
en studenten van Odisee.*

Opdracht: Maak je eigen wapenschild

Achtergrond

Heraldiek of wapenkunde is afkomstig van het Oudfranse woord 'herault'. Een heraut was iemand die aan de hand van de tekeningen en patronen op de wapens (helm, schild, zwaard) en de banier kon zeggen wie de ridder was die achter zijn wapenuitrusting schuilging. Ook de paarden van de ridders werden in dezelfde kleuren getooid. Zoek uit welke elementen er in jouw familie voorkomen en die je een plaats zou kunnen geven in je wapenschild. Misschien kan je een beroep of hobby van jezelf of van een van je ouders of grootouders uitbeelden. Misschien kan je uit je familienaam nog afleiden waar je voorouders hun boterham mee verdienden: De Smedt verwijst naar een smid, De Backer naar een bakker, Panier is het Franse woord voor mand en verwijst misschien naar een mandenmaker... Je mag natuurlijk ook je fantasie gebruiken.

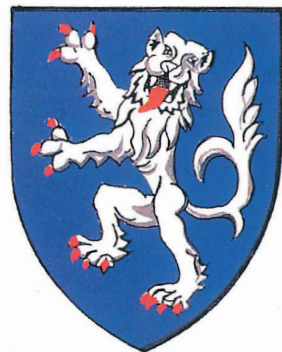
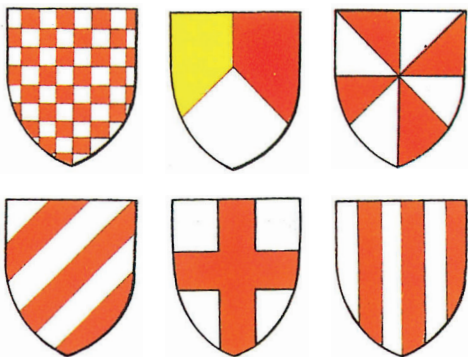
Creatieve verwerking

Maak gebruik van onderstaande voorbeelden om je schild of banier vorm te geven. Let op de vele mogelijkheden die je hebt door het gebruik van patronen (zie voorbeeld). Er zijn er nog veel meer. Probeer gerust nieuwe combinaties.

Als je in de sfeer van de middeleeuwen wil blijven, dan kies je als hoofdkleuren wit en rood. Voeg daarna blauw toe en geel. Eventueel kan je dan nog verder aanvullen met groen en bruin of paars. Wit staat voor zilver, geel voor goud.

Naast de achtergrondpatronen kan je ook gebruik maken van illustraties van dieren om je wapenschild te versieren. Vogels en vissen kwamen vaak voor in de middeleeuwen.

Enkele voorbeelden van achtergrondpatronen:

Opdracht: Een boekpagina maken

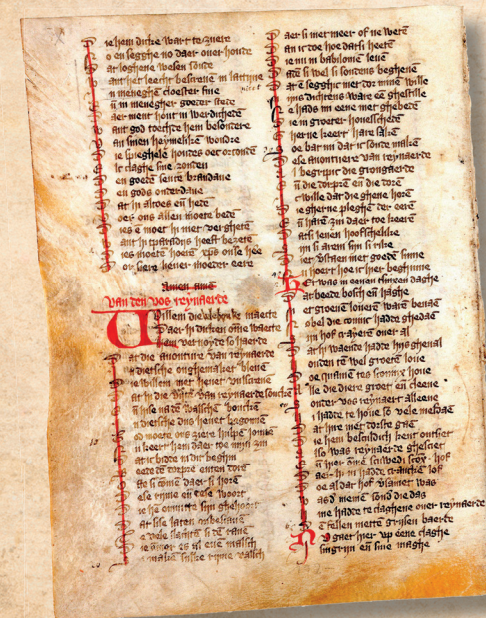
Achtergrond

Boeken werden met de hand geschreven. Veel boeken bestonden maar in een of in enkele exemplaren. Boeken waren kostbaar en niet voor het grote publiek. In de middeleeuwen konden de meeste mensen niet lezen. De boeken werden in scriptoria (speciale schrijfruimtes) in de kloosters door monniken of in de steden door beroepslui overgeschreven. Deze kopiisten schreven met een ganzenpen of met een penseel en ze moesten de kunst van de kalligrafie (schoonschrift) zeer goed beheersen.

In het begin werden alleen hoofdletters gebruikt. Al de hoofdletters (majuskels) werden afzonderlijk geschreven met een kleine ruimte ertussen. Dit schreef niet zo gemakkelijk. In de achtste eeuw veranderde dit. Karel de Grote gaf opdracht om vele boeken te herschrijven. Hiervoor gebruikte men ook kleine letters, die Karolingische minuskels werden genoemd. Zo kon op één vel perkament meer tekst komen.

Creatieve verwerking

- maak zelf een boekpagina en schrijf een paragraaf of stukje tekst over uit je lievelingsverhaal
- zoek met de term 'boekpagina maken handschrift' voorbeelden op het internet om een idee te hebben van de opmaak of lay-out van je blad

Handschrift:
het Reynaertverhaal uit het Comburgse handschrift

Opdracht: Miniaturen

Achtergrond

Laatmiddeleeuwse manuscripten werden rijk versierd. De beginletters of initialen werden omgevormd tot prachtige schilderijtjes (miniaturen) of de randen werden versierd met bloemen, vogels, vissen, fabeldieren, ...

Creatieve verwerking

- kies een letter uit en maak hiervan een mooi uitgewerkte initiaal (zie voorbeelden hierna)
- gebruik deze letter om er een mooie kaart mee te maken, bijvoorbeeld voor Vaderdag?
- voor kleuters en jongere leerlingen kunnen enkele grote letters nagetrokken worden op gekleurd papier of karton en vervolgens versierd met strookjes papier, lintjes, confetti, ...
- andere ideeetjes: schrijf een brief en laat voldoende plaats om de beginletter in het groot uit te werken (gegarandeerd succes bij je vrienden of familie)

Gotische initiaal E, Lambeth-Bijbel, 12de eeuw.

Uit: Compositie, initialen, randen.

Drie essentiële thema's voor de kalligrafie, Jan Schaap, Cantecler bv, de Bilt, 1991.

11de-eeuwse Nederlandse R

Uit: Sierlijke letters, Stefan Oliver, Libero bv, Hedel, 1999.

REYNAERT IN DE SPIEGEL

Culturele vaardigheden en cultuurdragers

De theorie van Cultuur in de Spiegel omschrijft vier culturele vaardigheden en vier cultuurdragers om te reflecteren op en te werken met cultuur. Leerlingen moeten deze kunnen ontwikkelen om zich bewust te worden van de eigen cultuur en die van anderen. Het Reynaertverhaal is een mooi voorbeeld van hoe mensen de werkelijkheid vorm proberen te geven doorheen de eeuwen. Elk tijdperk maar ook elke cultuur heeft 'zijn' Reynaert, zowel in tekst als via illustraties en creatieve verwerking.

Door zelf aan de slag te gaan met het verhaal kunnen basisvaardigheden worden geoefend; hierbij worden verschillende cultuurdragers gehanteerd. Hieronder vind je tips om de vaardigheden toe te passen op het Reynaertverhaal.

Waarnemen

- een stukje muziek van ruim 750 jaar geleden beluisteren (er was slechts een beperkt aanbod aan instrumenten)
- een verhaalfragment beluisteren
- een manuscript bekijken (wie kon toen schrijven?)
- een landschapskaart bekijken uit die tijd

Verbeelden

- zelf het Reynaertverhaal navertellen
- het Reynaertverhaal uitbeelden via illustraties, voorwerpen, toneel, ...
- elementen opzoeken uit dezelfde periode (voorwerpen, gebruiken, ...)
- een Reynaertgedicht schrijven, een rap maken, ...

Conceptualiseren

- het verhaal interpreteren
- kenmerken uit de periode benoemen
- ander iconografisch materiaal bestuderen en duiden
- een debat voeren over de rol van bv. de vrouw in het Reynaertverhaal

Analyseren

- zoeken naar stijlkenmerken in verhalen uit verschillende periodes (handschrift versus hoorspel) en de teksten daarop beoordelen
- verhalen uit verschillende periodes vergelijken en kijken waar de invloeden vandaan komen / kan ook voor illustraties...
- hypothetische historische vragen stellen

Uitgewerkte voorbeelden van de vaardigheden en info over de cultuurdragers vind je bij 'educatie' op www.reynaertgenootschap.be.

Kijk op www.cultuurkuur.be voor de volledige brochure van Cultuur in de Spiegel.

Deze inspiratiebundel voor het basisonderwijs werd ontwikkeld door Reynaertgenootschap vzw voor educatief gebruik, met steun van de stad Sint-Niklaas en het Intergemeentelijk Project Land van Reynaert.

Illustraties & vormgeving: Ilse Praet
Tekst: eindredactie Hilde Reyniers
info@reynaertgenootschap.be

www.reynaertgenootschap.be

© Alle rechten voorbehouden aan Reynaertgenootschap vzw, Sint-Niklaas.

Met dank aan de opmerkzame lezers: Rik Van Daele, Peter Everaers, Yvan De Maesschalck en Pieter Malengier van het Reynaertgenootschap en aan Hilde Van den Bossche, Chloë De Cock en Katrien Van Stappen van Odiseehogeschool, campus Sint-Niklaas – BALO en aan Tine Van Poucke, leerkracht basisonderwijs Sint-Niklaas.

